

ARBRES EN LA CIUTAT

QÜESTIONS PENDENTS PER A INTEGRAR
LA NATURA A VALÈNCIA

Carles Dolç

Fotografies de Jesús Císcar

Al llarg de la història, les ciutats han acollit arbres en jardins públics i privats, com també en determinats passejos o avingudes. Quan eren petites, pocs trobaven a faltar el contacte amb la natura: el camp o el bosc estava a l'abast dels residents, a escassa distància a peu. Amb la industrialització, creixen les ciutats i es generen teixits urbans amuntegats, i mentre es planificaven alguns eixamples amb ordre, sobretot es construïen perifèries ermes de verd. Els eixamples ben concebuts (el de Cerdà a Barcelona, com també

Vista del Parc Central de València, inaugurat a finals de l'any 2018, situat en la zona sud de la ciutat. Aquest nou pulmó verd urbà ocupa més de 110.000 m² en la seua primera fase i quan s'execute per complet el projecte arribarà als 230.000 m².

el de València) introduïren arbres als carrers, mentre que l'interior de les seues illes, jardins potencials, aviat es va ocupar amb garatges, magatzems i altres usos. A més de criteris d'higienisme, el planejament urbanístic va acabar introduint el concepte de *zones verdes*, mentre que la realitat és que a hores d'ara continua pendent l'assignatura de la integració de la natura a les ciutats.

Les poblacions menudes encara troben poc a faltar el verd urbà, alhora que els centres de les ciutats, en particular les capitals, s'han convertit en illes de calor on la temperatura pot arribar a ser en alguns casos 8 °C més alta que en el seu entorn rural (entre l'horta i la ciutat de València arriba d'habitud a uns 4-5 °C de diferència). La causa és la combinació de materials dels edificis que acumulen calor, l'acció dels emissors

contaminants (vehicles de motor d'explosió, aparells climatitzadors, etc.) i l'eliminació de sòls (de terra) permeables, entre altres factors. El benestar dels residents fa necessari que les ciutats emprenguen polítiques anticontaminació atmosfèrica, que transformen els seus sistemes de mobilitat urbana i que es doten de cobertures vegetals i xarxes d'arbres que ajuden a climatitzar-les, també com a contribució a moderar el canvi climàtic, una tasca planetària que necessita imprescindiblement la suma de contribucions locals.

Per integrar-hi la natura, en els últims anys s'ha hagut de passar a un altre concepte: la *infraestructura verda*. De les taques de verd (parcs, jardins...) en els plànols urbanístics i en la trama edificada, a la necessitat que el verd constituïska una xarxa urbana connectada. De la vegetació que «adorna»

«A hores d'ara, continua pendent l'assignatura de la integració de la natura a les ciutats»

Sovint el disseny urbà ha considerat els arbres només com a ornaments dins de la ciutat, i sempre supeditats a la presència dels automòbils a la via pública. Així, han quedat arraconats a elements viaris com mitjanes o escocells menuts a les voreres on només és possible plantar arbres de poca robustesa. En les imatges, palmeres washingtonies a les avingudes Giorgeta i Pérez Galdós (dalt), i un taronger amb l'escocell recobert per a evitar ensopagades a la zona final de l'avinguda del Cid, ja al terme municipal de Mislata (dreta).

«En moltes vies els arbres s'han plantat sobretot com a ornaments, sense atendre les altres funcions que han de tindre en el medi urbà»

i serveix d'esplai puntual, a una realitat de vegetació que protegisca el conjunt de la ciutat i esdevinga el camí dels vianants. Dels tancats del verd a un canemàs arbrat que desborde els límits urbans. Es tracta de millorar la qualitat de l'aire, de protegir la salut humana i de restablir condicions de la bona vida general de tots els éssers vius.

Són coneguts els valors i les funcions dels arbres. La seua capacitat descontaminant com a embornal del CO₂; com, d'arrels a copa, creen microclimes i contribueixen a la mitigació tèrmica; com ajuden a la salut mental de les persones, embelleixen el paisatge urbà, moderen l'acústica ambiental... Aquestes són també funcions urbanístiques no sempre degudament ateses pels planificadors. Els arbres són petites màquines climatitzadores en els àmbits urbans, component essencial d'una majoria dels espais públics, generadors de benestar per a transeünts i observadors. Ho possibilita un valor seu poc reconegut: l'adaptabilitat dels arbres, i de la vegetació en general, a les diverses realitats urbanes. Naturalment, amb la condició de triar amb rigor i encert les espècies, plantar-les degudament i mantindre-les amb cura. Els professionals de la botànica i la jardineria ho coneixen.

Al Jardí del Túria, una densa xarxa d'arbres i altres espècies vegetals donen empara a instal·lacions esportives i de lleure.

«Els arbres són petites màquines climatitzadores en els àmbits urbans, generadors de benestar per a transeünts i observadors»

■ INTEGRAR LA NATURA

Tanmateix, el disseny urbà ha menystingut sovint aquestes condicions. En una ciutat com València, en moltes vies els arbres s'han plantat sobretot com a ornaments, sense atendre les altres funcions que han de tindre en el medi urbà (i, de vegades, d'acord amb el gust personal de regidors polítics). Per exemple, s'hi ha abusat de la plantació de washingtonies, fàcils de mantindre alhora que d'escassa versatilitat i pràcticament nul·la generació d'ombra; o, en alguns períodes, dels tarongers de carrer, discutibles com a espècie ornamental i en tot cas sense funció climatitzadora. La tria d'espècies ha de considerar una pluralitat de criteris: robustesa, economia de manteniment, adequació estacional, integració en l'espai públic, forma i estètica, i ara també, amb l'emergència climàtica, de capacitat descontaminant; és a dir, d'emmagatzematge de CO₂.

Els escocells de superfície esquinada han sigut habituals en moltes voreres, de vegades perquè aquestes eren d'ample insuficient per a poder acollir arbres després que s'haja retallat fins i tot l'espai per als viants, en dissenyar-se les vies públiques pensant només a encabir-hi el màxim de vehicles de motor circulant i aparcant. Els criteris de disseny eren repetidament unilaterals. Aquests errors s'han corregit en alguns carrers del centre (Sant Vicent de dins, per exemple) mentre es mantenen en amples sectors de les barriades de la perifèria.

Un arbreda de mèlies proporciona cobertura vegetal al carrer Sant Vicent de València, una de les vies més turístiques de la ciutat.

«El benestar dels residents fa necessari que les ciutats emprenguen polítiques anticontaminació atmosfèrica»

La integració de la natura a l'arquitectura –més enllà dels típics cossiols als balcons– és un altre repte pendent de la planificació urbana. Un cas exemplar a València és l'Espai Verd (dalt), edifici dissenyat per l'arquitecte Antonio Cortés, les terrasses del qual alberguen vegetació en les diferents altures.

La ciutat de València compta amb alguns parcs d'enorme vàlua (el Jardí del Túria, Vivers o el Parc Central, a més del veïnatge del Parc Natural de l'Albufera i l'embolcall de l'horta cultivada) però falta per establir una xarxa de connexions verdes. Sí, hi ha arbres en molts carrers, però sense continuïtat i sovint distribuïts de manera incoherent, en molts casos sense el port necessari per a protegir els vianants i ajudar la climatització: el repetit error de considerar-los només com un ornament. També hi ha voreres insuficients que no permeten escocells amples o, simplement, la plantació d'exemplars. Pensem en les avingudes que ara ocupen l'antic Camí de Trànsits,¹ en la inexistent connexió arbrada entre la Malva-rosa i Pinedo, en l'avinguda del Port o en el trànsit de vianants per un carrer tan central com el de Xàtiva (on milers de persones arriben cada dia a l'estació del Nord). O en quants carrers falten arbres o no tenen plantats els adequats, o en cantons que permetrien la plantació d'un arbre gran. O en la indefinició dels accessos dels vianants a l'horta...

La cobertura vegetal per a la ciutat implicaria també aplicar criteris d'integració del verd en les arquitectures, en els edificis. Hi ha una tradició veïnal admirable d'ocupar els balcons amb cossiols de plantes, però de possibilitats n'hi ha moltes més. Els terrats poden albergar flors i petites hortes productives; les mitgeres i algunes façanes podrien revestir-se de jardins verticals; l'interior de les illes pot acollir arbres i plantes, com ocorre en alguns casos. També en això les possibilitats estan lluny d'es-

gotar-se. Si pensem en l'ideal que tots els residents de la ciutat puguem gaudir d'un jardí a menys de dos-cents metres de sa casa, es comprova la quantitat de feina per fer.

València, i la majoria dels municipis valencians, necessiten un programa d'intervencions per a integrar la natura en la ciutat, per crear xarxa i cobertura verda. Els programes s'han de confeccionar amb una activa participació ciutadana i uns criteris multidisciplinaris i renovats. I amb una clara voluntat política d'aplicar-los (el Pla Verd de València de 1997 només acabar-se es va desar en un calaix per sempre més). Aquests aporten la perspectiva de futur necessària per a resoldre els dèficits de natura a la ciutat. 🔄

CARLES DOLÇ. Arquitecte superior, especialitzat en urbanisme. Com a urbanista ha centrat els seus treballs en l'estudi de qüestions com l'ecologia urbana, els centres històrics i el creixement urbà. Com a professional de l'arquitectura, compartint autoria i estudi amb Neus Sanfèlix, ha fet nombrosos treballs de rehabilitació i restauració d'edificis residencials al centre històric de València. També ambdós han projectat espais culturals, com la Fundació de Arte Chirivella-Soriano, que s'alberga en la casa-palau de Joan Valeriola, i el Centre de Cultura Contemporània Octubre, i han confeccionat plans referits a la mobilitat en centres històrics i intervencions de reurbanització, com ara la de la plaça del Carme de València. Com a activista, Carles Dolç ha col·laborat al llarg dels anys amb diverses plataformes ciutadanes, entre les quals Salvem el Botànic, de la qual va ser un dels membres fundadors.

¹ Avingudes de Primat Reig, Cardenal Benlloch – Eduard Boscà, Peris i Valero, Giorgeta – Pérez Galdós, Campanar i Peset Alexandre.